

"Besatt av kärlek", den titeln ger knappast det riktiga intrycket. Det är här inte fråga om besatthet i den mening som vi finner hos Dostojevskis "De besatta"; Cozzens människor är inte, möjligen med något undantag, så passionerade, så våldsamt fixerade — av en annan människa, av en idé eller av sökandet efter Gud — att deras liv blir andlös och förtvivlan. Här finns ingen Dimitrij, som jagar Grusjenka, ingen synd och längtan av Stavrogins format, ingen Aljosja i bön och hängivelse. Trots händelsernas åskväder lever vi i svalka, jämnått och ett slags begränsningens kyskhet. Inte heller ordet kärlek passar alldeles, om vi inte med kärlek menar alla önskingar, all ångslan och alla drifter som tvingar människorna. Det berättas om lidelse, men inte riktigt så, att vi rycks med; vi tror, men vi känner inte.

Till stor del handlar likväl Cozzens roman om kärleken i mera egentlig mening, om dess praktik och lika mycket om dess teori. Den himmelska kärleken. Religionen i alla dess former framställs som myt och illusion. För den episkopala kyrkan, och kanske för de protestantiska kyrkorna över huvud, har Cozzens språkrör — främst Winner — respekt och tillgivenhet utan tro; den skildras som en vördnadsvärd, något förtunnad, men ännu verksam ingrediens i den anglosaxiska traditionen. Winner är själv medlem av kyrkorådet och skall, liksom förut fadern, bli kyrkvård; att dessa "förnuftets män" går i kyrkan och till och med till nattvarden i insikt om trossatsernas orimlighet och riternas meningslöshet — i den mån de ägnar saken någon tanke — är ett drag som nog kan kallas amerikanskt. Den katolska kyrkan, med dess auktoritetstro, dess hierarki och dess tendens att se synden som nådens vägröjare, betraktas däremot med ovilja; berättelsen om en katolsk dams svamligt-sinnliga omvändelseförsök hör till romanens få bittra och därför bästa avsnitt.

Främst blir den himmelska kärleken en önskan att vara god. Inte god i stor stil, med ängest, extas och martyrium; inte heller den alltför heta kärlek till godheten som måste bli besvikelse och smärta. Utan helt enkelt vanlig godhet: hänsyn, rättskaffenhet, fruktan för att sära andra, lojalitet mot hustru och vänner. Men denna vilja till godhet, ständigt utsatt för påfrestningar, ständigt frestad till halvheter och kompromisser, har hos Winner, hans hustru och några andra av bokens gestalter en styrka som oroar och griper läsaren. Den jordiska kärleken. Med intima detaljer, men utan varje ansats till sensuellt effektsökeri, skildrar Cozzens Winners lyckliga äktenskap, en tidigare förbindelse i förnedring, några fumliga och kärlekslösa erotiska möten mellan ungdomar. Vad som saknas är besattheten, eller rättare förmågan att göra den levande.

Cozzens bok är ingen upplevelse, är inte stor i den meningen att vi känner oss under författarens ledning erövra nya världar. Men i sin klokhet, sinnrikhet och finess når den en intellektuell och moralisk storhet som få av vår tids litterära sensationer bjuder. Man känner sig en smula bättre, lugnare och visare efter att ha läst den.

HERBERT TINGSTEN

Rättning åt mitten

Som det kanske mest väsentliga i söndagens val framstår det faktum att socialdemokraterna, jämte kommunisterna, ånyo erövrat en majoritet av rösterna; de båda partierna har före poströsternas inräkning 51,4 procent av samtliga röster, och man kan utgå från att de även sedan poströsterna införts har ett flertal av omkring 51 procent. I större perspektiv är detta inte något förvånande. Vid 1940 års val, då de båda socialistiska partierna vann sin största framgång, hade de över 57 procent av rösterna, och majoriteten bevarade de ända fram till andrakammarvalet 1956, då socialdemokraterna vann 44,6 procent av valmanskåren och kommunisterna 5 procent; vid juni-valet 1958 var situationen ungefär densamma, med en förskjutning till socialdemokraternas förmån (46,2 procent för detta parti och 3,4 procent för kommunisterna). Då vi här talar om de socialistiska partierna är det inte i avsikt att på något sätt likställa dem eller att förringa socialdemokraternas i stort sett klara och värdefulla strid mot det kommunistiska partiet, utan helt enkelt därför att regeringspartiet i avgörande frågor kan räkna på kommunisternas stöd.

Att socialdemokratin i realiteten återvunnit majoriteten bland väljarna är enligt vår mening från viktiga synpunkter beklagligt. Det innebär dels att ett parti blir helt dominerande för en tid framåt, vilket i och för sig är oroande, dels att möjligheter uppstår till en radikalisering i socialistisk riktning av den svenska politiken. Inför detta beklagande måste många av Dagens Nyheters läsare säga sig ungefär detta: Hur kan tidningen uttrycka en sådan mening då den genom sin kritik av folkpartiets hållning särskilt i pensionsfrågan och genom sin relativt neutrala

hållning i valstriden bidragit till eller i varje fall kanske har bidragit till den socialdemokratiska framgången? Anmärkningen är inte obefogad, och den måste besvaras. Det är sant att vi inlagt en annan position i denna valstrid än tidigare, att vi inte engagerat oss för folkpartiet på det sätt som länge varit naturligt för Dagens Nyheter. Men andra synpunkter än de partipolitiska har varit bestämmande för vårt ställningstagande. Vi anser att folkpartiet genom sin vägran att diskutera en uppgörelse i pensionsfrågan med socialdemokratin och över huvud genom sin tendens att enligt konservativa paroller konkurrera med andra borgerliga riktningar har begått ett svårt sakligt misstag. Att framhålla detta har synts oss vara väsentligt, och vi har tagit risken att vi därigenom skulle skada folkpartiet; om man inte kan kritisera det parti som man känner sig stå närmast därför att en sådan kritik kan medföra förluster för partiet, så blir över huvud en självständig hållning från en tidnings sida omöjlig, och i realiteten måste man helt enkelt svära på partiets ord. Vi har inte heller velat välja den utvägen att det här varit fråga om kommunalval, inte om riksdagsval, och att man därför kunde bortse från eller i varje fall inte starkare beakta rikspolitiska frågor. En sådan utväg har för oss tätt sig som en ren undanflykt. Ty ingenting är tydligare än att man i svensk politik sedan åttonden betraktar även kommunalvalen som rikspolitiska avgöranden och att debatten kring dessa val huvudsakligen rör sig om rikspolitiska spörsmål.

Statsminister Erlander framförde i somras i tidskriften Tiden tanken på en stor uppgörelse mellan partierna, varvid han tänkte sig att socialdemokratin skulle göra ganska betydande eftergifter, både i pensionsfrågan och på andra punkter. Vi hoppas att denna samförståndslinje skall bli bestående inom den segrande socialdemokratin. Partiet har visserligen vunnit en knapp majoritet bland väljarna, men det har

inte en effektiv majoritet inom andra kammaren, och det måste vara medvetet om att ett försök att återuppliva den närmaste efterkrigstidens socialistiska planer omedelbart kommer att utlösa en stark reaktion bland väljarna. Om socialdemokratin (jämte kommunismen) har 51 procent av rösterna vid det nyss hållna valet, kan partiet vara övertygat om att majoriteten kommer att förbytas i en minoritet om man strävar att radikalisera programmet och framför allt om man ånyo skjuter fram socialiseringskraven. Hr Erlander, som vi stundom i överdrivna ordalag kritiserat och som utan tvivel under de senaste åren blivit mera skicklig och mera vidsynt än tidigare, kommer sannolikt inte att begå det stora misstaget att med en liten majoritet bakom sig söka driva någon extrem politik. Tvärtom bör vi utgå från att han fullföljer sina strävanden att framför allt i pensionsfrågan genom förhandlingar med folkpartiet få fram en hållbar uppgörelse på den lagfasta pensionens grund. Med långt större tillförsikt än för tio år sedan var möjligt kan det nu påstås att den svenska socialdemokratin inte kommer att bestämmas av de kommunistiska pådrivarnas hetskampanjer; "svansen som styr" var för ett par årtionden sedan rubriken på en ledare i Dagens Nyheter som hävdade att kommunismen i realiteten dirigerade socialdemokratin, men ett sådant påstående skulle i dag utanför den extrema högern te sig löjväckande.

Det olustiga i sommarens politiska debatt och valrörelse har framför allt varit att de borgerliga partierna konkurrerat om varandras röster och att härvid på grund av högerns och i

viss mån centerns framgångar i juni de konservativa tendenserna varit de mest framträdande. Folkpartiets ledare förklarade efter valet i juni att han genom sitt mellanförslag i pensionsfrågan räddat den borgerliga majoriteten i Sverige. Konsekvensen av detta konstaterande borde ha varit att han sökt en uppgörelse med socialdemokratin, men i stället har han fasthållit vid sin linje på ett sådant sätt att han i praktiken förklarar sig villig att hellre rösta mot en positiv lösning av pensionsfrågan än söka en kompromiss med regeringspartiet. Nu är det klart vart denna förstelning fört folkpartiet; det har ytterligare gått neråt i röster, och det kan med säkerhet påstås att omkring halva förlusten beror på att väljare övergått från folkpartiet till socialdemokratin. Så det inte fortsätta. Hr Ohlin försvarat sin hållning i pensionsfrågan med att de borgerliga haft majoritet bland rösterna; nu borde han enligt tankegång vara mogen

utan att stabilisera den svenska demokratin och trygga den samverkan mellan alla demokratiska riktningar som de alla i princip säger sig eftersträva. Högerledaren, vars ärliga patriotism vi inte betvivlar, måste besinna att hans huvudsyfte ändå inte är att egga till strid genom halvt reaktionära appeller, utan att verka för större mål än taktiska triumfer. Det är självfallet att ett sådant läge som det nuvarande är ägnat att förläda partiledningarna till konster och manövrer för att vinna kortsiktiga framgångar. Det är nödvändigt att de försöker höja sig över detta spel, att de inte förlorar sina själar i strider om det tillfälliga och oväsentliga; det är nödvändigt att de tar sig samman och tänker på vad de främst vill, vad de måste göra för att gagna folkstyrelsen och nationen.

Vi är övertygade om att en sådan omprövning på skilda håll är möjlig efter den förvirring och förvildning som präglat politiken under de fyra månaderna efter junivalet. Vi har framför oss två år av ett labilt läge, som kan utnyttjas på olika sätt. Det kan utnyttjas till en konstlad skärpning av motsättningarna, till att skapa en upphetsning som länge varit den svenska demokratin främmande; det kan också utnyttjas till eftertanke, omprövning och arbete för större samförstånd. Det kommer här inte an på väljarmassorna, som i så hög grad är beroende av impulser från ovan, utan på ett antal politiker i ledande ställning, män av god vilja, som lockas av framgångar utan värde för det allmänna, av ambitioner som är lika lockande som efemära. Den goda viljan måste